

out of suitable forms of systematic training including theoretical and vocal components has been analyzed and shown. Each separate stage of developing vocal and executing abilities has been detailed in the training complex uniting both studies and execution. The recommendations for usage of appropriate choral compositions during the process of improving singing qualities are given. Specific features and devices used by up-to-date Ukrainian and European composers creating sacral music are underlined. The types of sacred music that may be used in the repertoire of an educational chorus for the process of training are revealed.

СТАН СФОРМОВАНOSTІ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ЮРИСТІВ

УДК 378+004+340.143

Бочевар А.Г.

У статті висвітлено результати дослідження щодо виділення критеріїв, показників та рівні сформованості інформаційно-комунікативної компетентності майбутніх юристів.

Ключові слова: критерії, показники, інформаційно-комунікативна компетентність, підготовка юристів.

В статтє виделяються критерии, показатели и уровни сформированости информационно-коммуникативной компетентности будущих юристов.

Ключевые слова: критерии, показатели, информационно-коммуникативная компетентность, подготовка юристов.

The article emphasizes the criteria, indicators and levels of formation the future lawyers' informative and communicative competence.

Key-words: criteria, indicators, informative and communicative competence, lawyers' educating.

Актуальність дослідження зумовлена педагогічною та соціальною значущістю проблеми формування особистості майбутнього юриста, оскільки роль представника юридичної професії у сучасному суспільстві безперечно значна. Для нашої країни ця професія надзвичайно важлива у теперішній час, коли відбувається процес розбудови правової держави в Україні, вдосконалення українського законодавства, посилення правових гарантій захисту різних верств населення і підвищення правосвідомості та правової культури українців.

Вищезазначене визначає особливі вимоги до підготовки представників закону, зміст професійної діяльності яких становить складну, багатокomпонентну систему, складовими якої виступають взаємодія з учасниками правовідносин та безпосередня комунікація з людьми за умов інформаційної насиченості. Актуальність вивчення стану сформованості інформаційно-комунікативної компетентності майбутніх юристів зумовлена й розширенням ринків праці, що висувують нові вимоги щодо професійної підготовки кваліфікованих юристів.

Визначення стану сформованості інформаційно-комунікативної компетентності майбутніх юристів сприятиме перегляду, переосмисленню й оновленню змісту професійної підготовки юристів у відповідності до нових кваліфікаційних характеристик, зростаючих потреб суспільства та умов професійної діяльності у високотехнологічному сучасному конкурентному світі.

Аналіз психолого-педагогічної літератури. Вагомим внеском у розв'язанні проблем професійної підготовки юристів є праці відомих педагогів, психологів та юристів (С. Алексєєва, Н. Артикуца, А. Батаршева, О. Бандурка, П. Біленчук, А. Бражнікової, М. Васильєвої, С. Гусарєва, О. Жалінського, В. Карташова, Є. Клімова, Н. Коваль, М. Корольчука, В. Крайнюк, Н. Ничкало, М. Підберезького, Ю. Прадіда, О. Скакун, С. Сливки, А. Теймуразян, А. Токарська та ін.).

Сутність та структуру інформаційно-комунікативної компетентності фахівця загалом та за окремими спеціальностями розглядали науковці (В. Сутужко, О. Астаф'єва, Л. Дідух, С. Чурукаєва, О. Захарова, Н. Качалова, Р. Аїтбаєва, О. Соснін, Н. Клещенко, А. Савченко, Є. Софінська та ін.). Специфіку формування інформаційно-комунікативної компетентності майбутніх юристів було відзеркалено у працях Т. Смирнової, Г. Москалевич, С. Зайцевої, О. Желнової, О. Ісаєвої.

У психолого-педагогічній літературі немає єдиного визначення поняття інформаційно-комунікативної компетентності. Так, на думку Н. Клещенко та А. Савченко, інформаційно-комунікативна компетентність майбутнього фахівця — це комплекс сформованих якостей особистості, що забезпечують гнучкість та готовність до змін, ефективність професійної діяльності в умовах інформатизації сучасного суспільства та опанування інформаційними та комунікативними компетенціями із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій. До компонентів інформаційно-комунікативної компетентності фахівця вчені відносять знання та вміння в сфері інформатики та ІКТ; розвиток комунікативних та інтелектуальних здібностей; здійснення інтерактивного діалогу в єдиному інформаційному просторі. В якості критеріїв сформованості інформаційно-комунікативної компетентності фахівця виділяють вміння працювати з інформацією (збір, пошук, передача, аналіз); моделювання та проектування власної професійної діяльності; моделювання та проектування роботи колективу; вміння орієнтуватися у організаційному осередку на базі сучасних ІКТ; використання в своїй професійній діяльності сучасних ІКТ, що забезпечують ефективність професійної діяльності [4, с. 1].

Л. Дідух характеризує інформаційно-комунікативну компетентність особистості адаптивністю, вільним володінням вербальними і невербальними засобами спілкування, відношенням до пізнавальної діяльності, природного і соціального світу, до самого себе. У структурі інформаційно-комунікативної компетентності особистості науковець виокремлює наступні компоненти: оптимальність інформаційно-комунікативної діяльності; володіння методами інформаційно-комунікативної діяльності; наявність критичного мислення. Вчена виділяє відповідні критерії сформованості інформаційно-комунікативної компетентності особистості: цілісне світобачення і науковий світогляд, що засновані на розумінні поєднання основних інформаційних

законів природи і у суспільства, можливості їх формального, математичного опису; сукупність загальноосвітніх і професійних знань і вмій, соціальних і етичних норм поведінки людей в інформаційному оточенні; уявлення про інформаційні об'єкти та їх перетворення в людській діяльності, в тому числі за допомогою засобів інформаційних технологій, технічних і програмних засобів, що реалізують ці технології [5, с.23].

В дослідженні Е.Н. Софінської інформаційно-комунікативна компетентність фахівців із соціальної роботи розглядається як інтегральна характеристика особистості фахівця, що усвідомлює свою роль в суспільстві, володіє інформаційно-комунікаційними технологіями, що здатний виявляти та оперативню вирішувати необхідні завдання професійної діяльності та володіє здатністю реалізовувати себе в роботі із різними категоріями клієнтів у відповідності з професійно-етичними нормами. До структури інформаційно-комунікативної компетентності фахівця із соціальної роботи входять такі компоненти, як ціннісно-мотиваційний, когнітивний, операціональний та комунікативний. Вчена виділяє наступні критерії сформованості інформаційно-комунікативної компетентності фахівця із соціальної роботи: розуміння важливості інформаційно-технологічного прояву в професійній діяльності та доцільної самореалізації; знання сутності ІКТ та можливостей їх використання в професійній сфері діяльності; володіння навичками операціональної інформаційно-технологічної діяльності, необхідної для сфери професійної комунікації; вміння спілкуватися з людьми, пристосовуватися до різних потреб клієнта, впливати на нього та мати позитивний комунікативний контакт із клієнтом [6, с. 84].

Не зважаючи на наявність великої кількості наукових робіт щодо професійної компетентності фахівців взагалі та інформаційно-комунікативної компетентності зокрема, проблема виявлення стану сформованості інформаційно-комунікативної компетентності майбутніх юристів не знайшла свого відображення у психолого-педагогічній літературі.

Мета дослідження — визначити критерії та показники інформаційно-комунікативної компетентності юриста, виявити рівні її сформованості у фахівців означеної галузі.

Виклад основного змісту статті. Під інформаційно-комунікативною компетентністю юриста розуміємо інтегративну якість особистості, що дозволяє адаптуватися до довшийшого інформаційно-комунікативного простору, виробляти власний стиль інфокомунікації та нарощувати обсяги інформації і знань в умовах сучасних соціокультурних трансформацій. У структурі інформаційно-комунікативної компетентності майбутніх юристів було виокремлено наступні компоненти: мотиваційний, когнітивний, діяльнісний та рефлексивний. У відповідності із визначенням та структурою інформаційно-комунікативної компетентності юристів [2, с. 72] було визначено такі критерії інформаційно-комунікативної компетентності: мотиваційно-вольовий, гносеологічний, операціональний та оцінний. Так, показниками мотиваційно-вольового критерію вважаємо інтерес і позитивне ставлення до застосування ІКТ у професійній діяльності, цілеспрямованість і впевненість у успішному застосуванні ІКТ у професійній діяльності, прагнення до самовдосконалення у цій сфері діяльності юриста. До показників

гносеологічного критерію відносимо наявність знань щодо сучасних ІКТ на рівні користувача; наявність знань щодо ІКТ спеціального призначення, що використовуються в юриспруденції; наявність знань щодо застосування ІКТ в процесі комунікації. Показниками операціонального критерію визначаємо такі: вміння застосовувати сучасні ІКТ для вирішення завдань професійної діяльності; вміння використовувати ІКТ з метою підвищення продуктивності спілкування; вміння прогнозувати шляхи підвищення ефективності своєї професійної діяльності з використання ІКТ. Показниками оцінного критерію виокремлюємо вміння застосовувати сучасні ІКТ для вирішення завдань професійної діяльності; вміння використовувати ІКТ з метою підвищення продуктивності спілкування та вміння прогнозувати шляхи підвищення ефективності своєї професійної діяльності з використання ІКТ.

Ступінь прояву кожного з показників, узятих в сукупності, визначає рівень сформованості інформаційно-комунікативної компетентності майбутніх юристів засобами мультимедійних технологій. Нами було визначено чотири рівні сформованості інформаційно-комунікативної компетентності: високий, достатній, середній та низький.

Високий рівень. У студентів з високим рівнем сформованості інформаційно-комунікативної компетентності наявний стійкий інтерес та позитивне ставлення до застосування ІКТ у професійній діяльності, впевненість в успішному застосуванні ІКТ у професійній діяльності, прагнення до самовдосконалення у сфері діяльності юриста. Студенти обізнані із сучасними ІКТ на рівні користувача, а також із спеціальними ІКТ, що застосовуються в процесі комунікації та в юриспруденції загалом; у них сформовані практичні вміння і навички розв'язання професійних завдань засобами ІКТ та здатність раціонально використовувати ІКТ з метою підвищення продуктивності спілкування та прогнозування шляхів підвищення ефективності своєї професійної діяльності. У них наявна адекватна самооцінка та взаємооцінка, здатність до аналізу і рефлексії власної професійної діяльності, стійке прагнення до саморозвитку та вдосконаленням своїх професійних знань, умінь та навичок.

Достатній рівень. Студенти з достатнім рівнем сформованості інформаційно-комунікативної компетентності виявляють інтерес і позитивне ставлення до застосування ІКТ в професійній діяльності; у них наявний впевненість в успішному застосуванні ІКТ у професійній діяльності та прагнення до самовдосконалення у сфері діяльності юриста; але подекуди є прогалини щодо обізнаності із сучасними ІКТ на рівні користувача, а також із спеціальними ІКТ, що застосовуються в процесі комунікації та для виконання юридичних завдань; хоча подекуди відчувають труднощі у розв'язанні професійних завдань засобами ІКТ за умови виникнення нових, нешаблонних завдань та комунікативних ситуацій; подекуди потребують допомоги у прогнозуванні шляхів підвищення ефективності своєї професійної діяльності засобами ІКТ; вміють аналізувати результати власної професійної діяльності, хоча не завжди адекватно оцінюють результати діяльності, прагнуть до саморозвитку та самовдосконалення професійної діяльності.

Середній рівень. У студентів цього рівня сформованості інформаційно-комунікативної компетентності спостерігається нестійкий інтерес й переважно

нейтральне ставлення до застосування ІКТ в професійній діяльності, не чітко виражена впевненість в успішному застосуванні ІКТ у професійній діяльності, хоч подекуди виявляється прагнення до самовдосконалення у сфері діяльності юриста; вони мають слабкі професійно-значущі знання щодо ІКТ, що використовується в юриспруденції, не завжди розуміють зміст ІКТ спеціального призначення та особливості застосування ІКТ при розв'язанні професійних завдань та підвищення продуктивності спілкування; вони володіють окремими вміннями і навичками розв'язання професійних завдань із застосуванням ІКТ, не завжди здатні самостійно прогнозувати шляхи підвищення ефективності своєї професійної діяльності засобами ІКТ; не об'єктивно аналізують власну професійну діяльність, самооцінка здебільшого – неадекватна, відсутнє прагнення до саморозвитку.

Низький рівень. Студенти з низьким рівнем сформованості інформаційно-комунікативної компетентності виявляють дуже слабкий інтерес до застосування ІКТ в професійній діяльності, не виявляють цілеспрямованості і впевненості в успішному застосуванні ІКТ у професійній діяльності, дуже рідко прагнуть до самовдосконалення у сфері діяльності юриста; вони недостатньо обізнані із сучасними ІКТ на рівні користувача та спеціальними ІКТ, що використовуються в юридичній діяльності; рідко враховують особливості застосування ІКТ в процесі комунікації; у них майже відсутні практичні вміння і навички розв'язання професійних завдань із застосуванням ІКТ, їм важко використовувати ІКТ з метою підвищення продуктивності спілкування та прогнозування шляхів підвищення ефективності своєї професійної діяльності; самооцінка та взаємооцінка здебільшого неадекватна, не виявляють прагнення до аналізу та рефлексії власної професійної діяльності, здатність до саморозвитку відсутня.

Логіка дослідження вимагала виявлення стану сформованості інформаційно-комунікативної компетентності майбутніх юристів. Для цього було проведено констатувальний експеримент, який проводився на базі Одеського державного університету внутрішніх справ. В експерименті взяли участь 112 респондентів Одеського державного університету внутрішніх справ. Із них до експериментальних груп (ЕГ) увійшли 55 студентів, до контрольних (КГ) – 57 студентів.

Для діагностики стану сформованості інформаційно-комунікативної компетентності майбутніх юристів за кожним з показників було дібрано відповідні методики. Так, для виявлення ступеня сформованості інформаційно-комунікативної компетентності за показником «інтерес і позитивне ставлення до застосування ІКТ у професійній діяльності» було використано адаптовану анкету О. Федорчук. Для діагностики інформаційно-комунікативної компетентності майбутніх юристів за показником «цілеспрямованість і впевненість в успішному застосуванні ІКТ у професійній діяльності» було застосовано адаптовану методику за М. Снайдером. Рівень сформованості інформаційно-комунікативної компетентності майбутніх юристів за показником «прагнення до самовдосконалення у сфері діяльності юриста» був визначений за адаптованою методикою Л. Бережнкової. Рівень сформованості інформаційно-комунікативної компетентності майбутніх юристів за показником «обізнаність із сучасними ІКТ, що використовуються

у юриспруденції» було використано адаптовані тести за І.Х. Зіяйбердінім; діагностика інформаційно-комунікативної компетентності юристів за показниками «повнота здобутих знань» та «наявність знань щодо застосування ІКТ в процесі комунікації» відбувалась за діагностичними завданнями. Комплекс діагностичних завдань також був застосований і для констатування рівня сформованості інформаційно-комунікативної компетентності майбутніх юристів за показниками «вміння застосовувати сучасні ІКТ для вирішення завдань професійної діяльності» та «вміння використовувати ІКТ з метою підвищення продуктивності спілкування». Для визначення рівня сформованості інформаційно-комунікативної компетентності майбутніх юристів за показником «вміння прогнозувати шляхи підвищення ефективності своєї професійної діяльності з використання ІКТ» було застосовано адаптовану методику Д. Барбуто та Р. Сколло. Діагностування інформаційно-комунікативної компетентності майбутніх юристів за показниками «здатність до самооцінки та взаємооцінки», «здатність до аналізу і рефлексії власної професійної діяльності» та «здатність до саморозвитку» реалізовувалося за методиками С. Будассі, В. Калашніковою та М. Розенбергом відповідно.

Степень прояву кожного показника визначався за чотирибальною шкалою. Потім по кожному студенту і загалом по кожній групі було підраховано середній бал, що характеризує рівень сформованості кожного з компонентів. На підставі цього в кожній групі було виділено групи студентів з високими (4,3-5 бали), середніми (3,5-4,2 бали), достатніми (2,6-3,4 бали) та низькими (1-2,5 бали) рівнями сформованості окремих компонентів ІКК майбутніх юристів.

Результати щодо рівнів сформованості інформаційно-комунікативної компетентності майбутніх юристів подано в таблиці.

Таблиця.

Рівні сформованості інформаційно-комунікативної компетентності майбутніх юристів (в %)

	ЕГ				КГ			
	Н	С	Д	В	Н	С	Д	В
Середні показники мотиваційним компонентом	11,5	28,3	31,8	36,1	11,7	27,3	30,6	30,3
Середні показники за когнітивним компонентом	49,3	28	15	0	49,7	27	14,7	0
Середні показники за діяльнісним компонентом	83	16	1	0	82	15	3	0
Середні показники за рефлексивним компонентом	5,7	17	37,3	40	7,2	19,7	36,5	36,7
Середній показник сформованості ІКК майбутніх юристів	37,4	22,3	21,3	19	37,7	22,3	21,2	16,8

З огляду на результати, подані в таблиці 1, видно, що високий рівень сформованості інформаційно-комунікативної компетентності майбутніх юристів за мотиваційним компонентом засвідчили 36,1% студентів в експериментальній групі та 30,3% в контрольній групі. Достатній рівень сформованості інформаційно-комунікативної компетентності за мотиваційним компонентом в ЕГ продемонстрували 31,8% респондентів, в КГ—30,6%. Середній рівень сформованості інформаційно-комунікативної компетентності за мотиваційним компонентом було зафіксовано у 28,3% студентів ЕГ та 27,3% КГ. На низькому рівню перебувало 11,5% майбутніх юристів ЕГ та 11,7% КГ. Отже, більшість студентів продемонструвала високий та достатній рівні сформованості інформаційно-комунікативної компетентності за мотиваційним компонентом.

Високий рівень сформованості інформаційно-комунікативної компетентності майбутніх юристів за когнітивним компонентом не виявив жоден з респондентів. Достатній рівень сформованості інформаційно-комунікативної компетентності за когнітивним компонентом продемонстрували 15% студентів ЕГ та 14,7% КГ. Середній рівень сформованості спостерігався у 28% респондентів ЕГ та 27% КГ. В більшості респондентів був виявлений низький рівень сформованості інформаційно-комунікативної компетентності, а саме: 49,3% студентів ЕГ та 49,7% КГ. Так, у переважній кількості респондентів було констатовано низький рівень сформованості інформаційно-комунікативної компетентності за когнітивним компонентом.

Високому рівню сформованості інформаційно-комунікативної компетентності за діяльнісним компонентом не відповідав жоден з респондентів. Лише 1% студентів ЕГ та 3% КГ продемонстрували достатній рівень сформованості інформаційно-комунікативної компетентності за діяльнісним компонентом. Середній рівень сформованості інформаційно-комунікативної компетентності був зафіксований у 16% студентів ЕГ та 15% КГ. Низький рівень сформованості засвідчили 83% студентів ЕГ та 82% КГ. Таким чином, констатувальний експеримент виявив, що велика кількість майбутніх юристів має низький рівень сформованості інформаційно-комунікативної компетентності за діяльнісним компонентом.

Середні показники за рефлексивним компонентом були наступні: високий рівень сформованості був визначений у 19% студентів ЕГ та 16,8% КГ; достатньому рівню відповідали 21,3% респондентів ЕГ та 21,2% КГ; однакова кількість респондентів обох груп продемонструвала середній рівень сформованості інформаційно-комунікативної компетентності за рефлексивним компонентом—22,3%; низький рівень був виявлений у 37,4% студентів ЕГ та 37,7% КГ. Отже, у переважній кількості респондентів було діагностовано достатній та високий рівні сформованості інформаційно-комунікативної компетентності за рефлексивним компонентом.

Тож, середній показник сформованості ІКК майбутніх юристів виявився наступним: високий рівень сформованості інформаційно-комунікативної компетентності проявили 19% студентів ЕГ та 16,8% КГ; достатній рівень сформованості було виявлено у 21,3% опитуваних ЕГ та 21,2% КГ. До середнього рівня сформованості інформаційно-комунікативної компетентності

відносяться 22,3% студентів ЕГ та КГ. Низький рівень сформованості спостерігався у 37,4 % респондентів ЕГ та 37,7 % КГ.

Висновки. Аналіз результатів констатувального експерименту підтверджує доцільність подальших досліджень щодо створення методики та моделі формування інформаційно-комунікативної компетентності майбутніх юристів.

Література

1. Баштанар И. М. Формирование информационно-коммуникативных умений у студентов факультета документальных коммуникаций / И. М. Баштанар // Материалы Всероссийской научно-практической конференции «Интеграционный потенциал профессиональной направленности в содержании социокультурного образования». – Казань : Гран Дан, 2013. – С. 111-112.

2. Бочевар А.Г. Інформаційно-комунікативна компетентність юриста, її сутність та структура / Бочевар А.Г. // Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету ім. К.Д. Ушинського. – 2013. – С. 72.

3. Захарова О.А. Информационно-коммуникативная компетентность государственных служащих в условиях современных социокультурных изменений: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. культурології / Захарова О.А. – Москва, 2007. – С. 24.

4. Клещенко Н. Ф. Формирование информационно-коммуникативной компетентности как необходимое условие эффективности профессиональной деятельности будущего специалиста [Электронный ресурс] / Клещенко Н. Ф., Савченко А.Б // Конгресс конференции «Информационные технологии в образовании» секция: 2.5. Профессиональное образование. – 2008. – Режим доступу до ресурсу: <http://ito.edu.ru/2008/Rostov/II/5/II-5-16.html>.

5. Соснін О. Інформаційно-комунікативна компетентність громадянина в процесах формування громадянського суспільства / О. Соснін // Віче : теорет. і громад.-політич. журн. – 2012. – № 20. – С. 22-26.

6. Софинская Е.Н. Формирование информационно-коммуникативной компетенции социального работника в условиях информационной образовательной среды / Софинская Е.Н. // Социальная политика и социология РГСУ. – 2010. – №11. – С. 82–92.

STATE OF FUTURE LAWYERS' FORMATION OF AN INFORMATIVE AND COMMUNICATIVE COMPETENCE

Bochevar A.G.

Abstract. The article reviews the criteria, indicators and levels of formation the future lawyers' informative and communicative competence. Thematic justification of the article is determined upon pedagogical and social significance of the problem of future lawyers' educating insofar as the role of the legal profession in modern society is undoubtedly appreciable. This profession is extremely important for our state, because nowadays in the course of the process of state building and making laws of Ukraine preeminently lawyers are laid hopes on confirming the supremacy principle

of law, improvement Ukrainian legislation, strengthening of legal safeguards concerning the protection of various strata of the people and increasing legal awareness and legal culture of the Ukrainian citizens.

The complexity and specialized nature of legal cases determine the specific requirements for educating and experience the lawmen, because taking conduct of a legal case means to investigate and analyze actual information, legal elements of the problem, the use of appropriate methods and procedures adequate preparation corresponding the appropriate standards of the legal profession. The content of the legal profession is complex, multicomponent system of activities, including the integral components such as an interaction with the participants of legal relations and direct communication with people in conditions of information saturation. Thus, the formation of an informative and communicative competence of future lawyers is one of the important tasks that each legal educational establishment should set as a predominant task while educating the specialists in the field of law combining traditional and innovative teaching methods for effective implement of an educational and managerial impacts of training activities, improving the traditional forms of training organization and also projecting a higher legal education on a new competency basis.

Having analyzed a number of psychological and pedagogical sources we arrived at the conclusion that despite the availability of scientific works on the problem of professional competence and professional generally, informative and communicative competence in particular, the problem of informative and communicative competence of lawyers is not reflected in psychological and pedagogical literature.

We defined such criteria of an aforementioned competence as motivational volitive, gnoseological, operational and axiological. Each criteria has determinate indicators. Pronouncedness of each indicator taken together defines the level of formation the future lawyers' informative and communicative competence. We emphasised four levels of its formation— high, sufficient, middle and low. On the basis of abovementioned criteria, indicators and levels an ascertaining experiment was carried. It showed that overwhelming majority of students doesn't have high and sufficient level of an informative and communicative competence formation. This proves that traditional approach to an educational process doesn't provide formation of an informative and communicative competence of future lawyers on a sufficient level. The analysis of the ascertaining experiment confirms the worthwhileness of further research in this field and seeking of optimum methods and ways of future lawyers' educating and formation their informative and communicative competence.

Key-words: criteria, indicators, informative and communicative competence, lawyers' educating